

Jaekel Frederic Blair - The lands of the tamed Turk, 1910

(prijevod dijela o Mostaru)

*Budimo objektivni pa dopustimo da se boravak u Mostaru nije baš previše svidio svima koji su ga posjetili i barem ga pohvalimo zbog iskrenosti. Jedan je od takvih, jer normalno da nije usamljen, bio i **Jaekel Frederic Blair**, Amerikanac rođen 1882. u Pennsylvaniji, posebni dopisnik lista Philadelphia Press s krunidbe kralja Georga V i kraljice Mary iz 1911. g. koji je u svojoj putopisnoj knjizi opisao doživljaje s puta po Srbiji, Bugarskoj, Crnoj Gori, Dalmaciji i nedavno pripojenoj provinciji Bosni i Hercegovini. U knjizi „The lands of the tamed Turk” (Zemlje pitomog Turčina), objavljenoj 1910. g., osvrnuo se na ljude, rase, vjere, političke institucije te geografske i istorijske aspekte ovih zemalja. Stil kojim opisuje događaje mu je lagan s dozom sarkazma i humora. Odmah u uvodnoj riječi svoga putopisa konstatira da su balkanske zemlje „zbog svoje središnje pozicije, zbog zavodničke prilagodbe na kolonizaciju, ogromnoga teritorija i skrivenih prirodnih resursa, kao i drugih karakteristika, bile, jesu i bit će kutija baruta Europe.”*

U Mostaru, glavnome gradu Hercegovine, jedino oglasi za šivaće strojeve daju tanani nagovještaj da živite u dvadesetom stoljeću. Grad izgleda da je više prirastao srednjevjekovnom načinu života nego bilo koji drugi na Balkanu.

Rijeka Narenta koja razdvaja grad na dva dijela, ustvari je uzak i plitak planinski tok koji nabuja nakon perioda teških kiša koje se survavaju u njega s planinskih bregova i grotesknih klanaca. Tek tad postaje rijeka koja se valja od obale do obale i prisiljava lokalno stanovništvo da gradi nastambe daleko gore na stijenama.

Za Mostar ne znam da li da ga hvalim ili oplakujem, jer je to samo zbirka tridesetak džamija za svojih 14000 stanovnika, od kojih je pola muhamedanaca, a 2000 preostalih su pripadnici austrougarskoga garnizona. Gradske ulice su uske i prljave, a sunce bije na vas između bijelih zidova kuća kao u teškim tropima. Most načinjen od moderne metalne konstrukcije premošćuje Narentu upravo ispred hotela istoimenoga naziva, dok se pola milje nizvodno nalazi most poznat širom Europe koji jednim jedinim lukom premošćuje plavu vodu Narente. Starost ovoga mosta je neodređena. Pretpostavlja se da ga je gradio Cezar u vrijeme kad je Hercegovina bila rimska provincija. Bilo kako bilo, ništa se sličnoga takvoj konstrukciji ili arhitekturi mostogradnje ne može vidjeti u Europi. Bez obzira koliko je most star, on i sada služi trgovcima i stanovnicima gradskih četvrti. Očekuješ svaki čas da ugledaš pokojeg centuriona u togama i sandalama kako prelazi staru konstrukciju.

Velom prekrivene turske žene Mostara su svjetski poznate po stilu njihovih haljina koje prekrivaju glavu, a što je karakteristika ovoga grada baš kao što je i Stari most. U svrhu prekrivanja glave one nose vrstu crne kapuljače od krute tkanine, na vrhu sastavljene kao dva krila neke ptice, kroz koju vire.

Međutim, osim Rimskog mosta, zakrabiljenih žena i jednoga starog turskog groblja, uistinu se u Mostaru nema što vidjeti. U svakome slučaju, nakon kratkotrajna posjeta bit ćete pomalo umorni od jednoličnosti grada kojega Turci i dalje smatraju svojim, a vi ćete poželjeti požuriti k dalmatinskim obalnim gradovima, koji su različiti

od ovih koje ste nedavno posjetili, kao noć i dan, različite klime, različitih ljudi i običaja, drukčije arhitekture. Sve je to tako drukčije da ćete se čuditi kada stignete kod njih zašto niste iznenada bili probuđeni iz prethodnoga posjeta.

(Preveo: Tibor Vrančić)